

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2-50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpisne služb je plačati po 20 h za petič-vrsto.
Priloge poleg poštnine 16 K.

Za ostanila je plačati od enostojne petič-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . 14
trikrat . . . 12
za nadaljna vrščena od petič-vrste po 10 h.
Ostanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poština hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Gradiva za list se nam je za to številko mnogo nabralo, a ker nam tiskarna zaradi tehniških ovir ne more napraviti priloge, izide izjemoma prihodnja številka namesto šele 19. že 12. t. m. Dopisnike prosimo potrpljenja.

Uredništvo.

Istrsko učiteljstvo v boju za kruh.

Koper, 25. marca 1918.

Tako daleč so pritirali naši kruhodajci razmere istrskega učiteljstva, da smo danes v položaju, kakor bi napoli živi stali ob svojih grobovih in popolnoma izčrpani gledali, kako nas vsak hip pahnejo vanje. Naše stanje je brezupno, kvečjemu se da primerjati s stanjem naših nesrečnih kranjskih tovarišev. Ali smo res obsojeni v pogubo? Ali se je ves svet zaklel proti nam?

To strašno obupno stanje je združilo vse istrsko učiteljstvo na zadnji poizkus, da dobimo nujnim potom vsaj to, kar za preživljanje sebe in svojcev neobhodno potrebujemo. Na sestanku v Bujah, dne 17. marca t. l. smo napravili spomenico na deželno upravno komisijo istrsko, kjer smo precizirali svoje zahteve in stavili — ako nam glede teh zahtev ne ugodijo — svoj ultimatum! Pripravljeno smo na vse, naj pride in naj se zgodi karkoli! Ker ne moremo in nečemo živeti v grob, se hočemo v obrambo svoje eksistence poslužiti najskrajnejših sredstev!

Spomenica se glasi:

»Najmanjši prejemki, izpod katerih ne sme nobena šolska občina iti na nižje, naj bodo odmerjeni tako, da učitelji in podučitelji niso primorani trditi se s postranskimi opravili, temveč da lahko vso svojo moč obračajo na svoj poklic, in da je učiteljem še tudi mogoče, svojo rodovino živiti primerno razmeram dotičnega kraja.«

(Zakon z dne 14. maja 1869, drž. zakon št. 62, in zakon z dne 2. maja 1883, drž. zak. št. 53, § 55., točka 1.)

V očigled tej zakonski uredbi, evo resničnosti sedanjih ekonomskih razmer, v katerih je dežela in v njej učiteljstvo, Istrsko prebivalstvo bi moralo živeti od tega, kar mu daje aprovizacijska komisija. Ta prehrana je danes sledeča: 1 kg

koruzne moke na teden in osebo (in v mnogih krajih nič); moka za peko kruha popolnoma nič; zabele malo ali nič (v nekaterih krajih že 5 mesecev nič); mesa skoraj nikdar in če, po prepovedanih cenah; ni krompirja, ne fižola, ne drugega sočivja; po pretiranih cenah se dobi sadni kompot, sveče, žigice, poper in kaka druga začimba.

Če bi se bilo zaseglo pridelke Istre v korist vsega prebivalstva, bi tudi učiteljstvo lahko imelo kruha, zabele in vina; a pridelki so bili tako slabo zaseženi, ker preden je izšla dotična odredba, so prišli vsi pridelki v roke spekulantom in prekupčevalcem; učiteljstvo v nobenem slučaju ni moglo razpolagati v vsotami denarja za nakup potrebnega kruha svojim družinam in to za dobo enega celega leta. Vina niti ne omenjamo, ker ga smatramo danes kot razkošje. Z oljem se je zgodilo ravno tako kot z žitom. In vlada od svoje strani odreka zabele (maščobe) Istri, češ, tu se prideluje olje; aprovizacijske komisije ga ne razdeljujejo, nimajo ga; zaseči ga niso močje, ker je odredba prišla prepozno, pozneje pa tega niso hoteli storiti. Potemtakem si le mali del prebivalstva lahko nabavi olja in potrebne zabele in to tisti, ki imajo rezerve denarja. In ker vlada ne oskrbuje dežele z najskrajnejše potrebnimi, se prodajajo živila po skrivni kupčiji, po oduševskih cenah. Učiteljstvo gotovo ne more plačati 1500—1600 K za 1 q žita in 45—50 K za liter olja; saj bi pri sedanji plači moralo potrositi vsi leto plačo za kvintal moke in za vse drugo bi ostalo goilih rok. Moka za polento — citiramo, ker je značilno — stane od 14 do 16 K kilogram. Odveč bi bilo označiti zneske, ki bi bili potrebni za nakup drugih prehranih prve in neobhodne potrebe, kakor meso, sočivje, ki stane 20 do 28, odnosno 14 do 15 K. Zraven tega pa še obutev in obleka. Usnje, če se zoh mora še dobiti, stane do 160 K kg; blago za obleke, in te najnavadnejše vrste, stane m 80 K; tako da se za par črevljev potrebuje 300 K, za eno obleko 500 K.

Prejemki učiteljstva so isti iz leta 1908. V letih 1913-1914 je vlada razumela, da je draginja splošno toliko narasla, da prejemki niso več zadostovali; zato je vlada dovolila deželam, da iztirjajo poseben davek na opojnih piščah (na špirtu) in da bo ta novi vir deželnih dohodkov povsem v korist učiteljstvu. Izbruh vojne je vzel učiteljstvu tudi to pičlo pomoč, in medtem, ko so prejemki ostali vedno isti, učiteljstvo prisostvuje z grozo

narasčanju cen živilom, ki so narasle od 10 do 50, do 100, 200, 500, 1000, 1500, 2000 — do še več, tudi do 3000 od stol in še sedaj ne kaže, da bi se narasčanje cen ustavilo, pač pa vse kaže po tem, da se narasčanje cen še viša. Torej če se je obstojalo na prejemkih učiteljstva v letu 1914 pri tem, da stane preživljanje 100, 150, kako je mogoče, da se preživlja danes, ko se je prehranitev zvišala do 1500, 3000 in 4500?

Deželna upravna komisija je izvedla znane sklepe, ki so jo prisilile, da je nakazala učiteljstvu one prostule vojne doklade, ki jih pa vsi niso mogli uživati, medtem ko je vlada in celo privatna podjetja (tvornice, ladjedelnice) poskrbela za svoje uradnike (uslužbence) že izza pričetka vojne in v teku te jim nadaljno izboljševala gnotni položaj.

Ekonomske razmere učiteljskega stanu so se ostro poslabšale v sedanjem splošnem položaju tudi glede na gotove odredbe, udejsvene ali opuščene, ki škodujejo enemu ali drugemu delu učiteljstva, kakor znižanje prejemkov učiteljem, ki so bile začasno premeščene tekom vojne, pičel in povrh se neizplačan zaslužek za mesece počitnic učiteljem evakuiranih krajev, odpadla imenovanja učiteljev, ki so sicer postavno prosili za izpraznjeno mesto, z edinim izgovorom, da občinske uprave ne delujejo, okolnost, da je mnogo učiteljev primoranih poučevati v dveh in več razredih, medtem ko mnogi pohajkujejo ali poučujejo brezplačno, ker so prisiljeni zaradi odredbe o službeni praksi, in druge se zopet pušča nezaposlene s pretvezo, da nočejo sprejeti odkazanih mest, medtem ko je resnica, da teh mest ne sprejmejo, ker bi k prejemkom, ki so v zvezi s temi mesti, morali dodati iz svojega dvojne in trojne zneske, da bi jim bilo mogoče živeti v dotičnih krajih (plača naj se jih primerno!)

Glede na to grozno stanje podpisani učitelji vprašajo v imenu vsega istrskega učiteljstva:

a) Vojno doklado za leto 1918 v razmerju, da prišteva od slučaja do slučaja k stalni plači, odgovarja skupnim prejemkom štirih zadnjih razrednih stopenj državnih uradnikov (XI.—XIII.);

b) tekom vojne »začasno« premeščene učiteljstvu je pustiti vse dohodke, ki jih je ono imelo v dotičnem kraju, iz katerega je bilo premeščeno, odnosno vrniti mu je pridržane zneske;

c) učiteljem, ki so pravilno prosili za razpisana mesta, naj se ta podelijo z odgovarjajočimi prejemki, da v krajih, kjer

zaradi raznih vzrokov poučuje učitelji dveh in več razredih (ne oddelkih) se poskrbi z izrednimi učnimi osebami;

č) da se učiteljstvu evakuiranih krajev izplačajo dnevnice tudi za čas počitnic, če je povratek nemogočen zaradi vzrokov, popolnoma neodvisnih od njih, in te dnevnice naj bodo enake za vse;

d) da se postopa z ozirom na vojno doklado s pomožnimi učitelji po isti meri in sorazmerno z ostalim učiteljstvom;

e) da se vpoklicanim učiteljem (častnikom, podčastnikom in vojakom prostakom) podeli polno plačo in izplača pridržane zneske;

f) da se tudi glede na takse, obleke in obutev postopa z učiteljstvom kakor z zgoraj ommjenimi štirimi kategorijami državnih uradnikov.

Podpisani zvesti tolači naloge, poverjene jim po učiteljskem zboru v Bujah, dostavljajo, da bo prepis te spomenice predložen državnozbornim poslancom in časopisju vseh treh narodnosti, in da učiteljstvo čaka na jasen in natančen odgovor na svoje zahteve od strani te upravne komisije do 10. maja 1918 in da končno v slučaju, da te ne bi bile celotno sprejete, si učiteljstvo pridržuje najobširnejšo in neomejeno prostost dejanja in bo že v dobi čakanja zbiralo in organiziralo vse svoje sile — pripravljeno za vsako eventualnost!

Koper, dne 24. marca 1918.

Odbor: Godnjig Ant. za ital. učiteljstvo; Orel Franc, za slov. učiteljstvo; Lj. Cui Gašo, za hrv. učiteljstvo; Raunig Fr., za ital. učiteljstvo; Sema A., za ital. učiteljstvo; Venturini Fr., za slov. učiteljstvo; Zlatič Mate, za hrv. učiteljstvo; Zorzenon Fr., za ital. učiteljstvo.

Podržavljenje c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov.

„Učit. Tovariš“ je v svoji 5. štev. t. l. priobčil članek o podržavljenju c. kr. okraj. šol. nadzornikov. Ker se nam zdi to vprašanje vitalnega pomena za učiteljstvo in šolstvo, upamo, da smo opravičeni sprejeti par besedi z upanjem, da se oglasi še več tovarišev o tem vprašanju.

V obče je znano, kako stalnišče zavzema slovensko, češko in poljsko učiteljstvo napram temu vprašanju. Negativno na celi črti. Tudi nemška učiteljska zveza v Avstriji,

LISTEK.

† Janez Sajé.

Ni da bi kar tako pozabili častitljivega starčka Janeza Sajéta, ki nas je zapustil lansko leto dne 23. novembra. Njegovo izredno dolgo delovanje na polju slovenskega šolstva, na polju gospodarstva kakor tudi v družabnem življenju je zarisalo toliko uspehov in lepih spominov, da nam silijo v roke pero, ki naj zapiše nekaj vrstic v spomin predobremu ranjčemu.

Janez Sajé se je porodil kot sin kmetijskih starišev 1835. leta v Hruševcu pri Straži na Dolenjskem. Dovršil ljudsko šolo in nekaj gimnazijskih razredov v Rudolfovem se je posvetil najprej učenju orgeljarstva, potem pa je absolvirala leta 1852/53. učiteljske v Idriji. Sedem let je služboval Sajé kot učitelj v Planini (ko-

ševski okraj), v Dolu pod Ljubljano in v Ratečah na Gorenjskem, deset let v Predstajah pri Kranju, celih trideset let pa v Št. Jerneju na Dolenjskem. Usoda mu je bila skrajno mila. Po 47. letnem službovanju je užival zasluženi pokoj še celih 16 let čil in zdrav, dokler ga nista uklonili visoka starost in vojna hrana.

Službena doba v Št. Jerneju je zlata doba v življenju Janeza Sajéta. Tu je posvečal v prvi vrsti svojo pozornost ljudski izobrazbi, ki je bila ob njegovem prihodu še na precej nizki stopnji. Skoro je izprevidel, da enorazrednica prelepe vasi ne zadošča mnogoštevilni mladini, ki je hitela iz vseh krajev obširne planjave poslušat zlato nauke dobrega učitelja. Zato je zastavljaj Sajé vse svoje sile, dokler ni postala šola štirirazredna. Ker ni imel Št. Jernej lastnega modernega šolskega poslopja, je dajal Sajé svojo lastno hišo, ki si jo je zgradil vzlic pičli plači, šoli na razpolago. Šele ko je občina dogradila lepo moderno šoto, je stopil Sajé v pokoj.

videč da je stem dosegel to, česar je njemu priljubljeni kraj potreboval.

Vsestransko je bilo Sajétovo delovanje in povsodi tudi plodnosno. Kot šolnik je vzgojil celo generacijo št. jernejskega okoliša, skoro vsak človek nadalje okoli je bil njegov učenec. A ne samo v šoli si je stekal zaslug, kaj rad je posegal tudi v gospodarski pouk, navajal je ljudstvo k umnemu sadjarstvu, poljedelstvu ter kletarstvu; c. kr. kmetijska družba v Ljubljani je priznala njegove zasluge s podelitvijo srebrne kolajne, dvakrat so mu podelili Metelkovo ustanovo, hvalno je pisal o njem »Der österreichische Schulbote, višja šolska oblast pa mu je — žal moramo konstatirati tudi pri njem kakor pri večini izbornih šolnikov — delala kjerkoli mogoče le zapreke; dasi ji je služil nad 47 let, ga ni pomaknila niti v najvišji plačilni razred. Saljivo je pripovedoval večkrat o tem, kako se je moral boriti za to ali ono s kakim predpostavljenim, kj seveda o šolstvu ni imel

pojma. Edino kolajne za 40-letno marljivo službovanje mu niso mogli odreči.

Za odgojo svojih otrok je skrbel Janez Sajé kakor pravi oče. Visel je na njih kakor malokdo; žal da mu je umrl v zgodnjih letih edini sin, urtdnik v Slovenigradcu na Štajerskem. Toda solze, ki jih je prelivaj za svojim ljubljencem, ga niso klonile, tem večje veselje je imel s svojimi hčerkami in s svojimi vnuki. Nad temi se je naslajal zlasti v času svojega 16-letnega pokoja. Skoro vsako leto je nagradil marljivost te ali one hčerke s tem, da jo je popeljal za več dni na Dunaj ali v kako drugo večje mesto. Ob teh prilikah sva se vzljubila pravzaprav tudi midva; bila sva si stric in nečak, a usoda naju je ločevala vedno; neizbrisni pa mi bodo ostali spomini na stričeve posete na Dunaj, kjer sem bil njemu in njegovim spremljevalkam nekaj »cicerone«. S ponosom je opazoval Sajé, kako so strmeli Dunajčanje nad njegovo izredno zunanjo podobnostjo s cesarjem Francem Jože-

je v svoji večini proti podržavljenju iz tistih vzrokov, kakor slovensko učiteljstvo.

Ker pa nismo preroki in ne vemo, kako se zadeva izvede, hočemo spregovoriti obširneje o tem prečem in dalekosežnem vprašanju.

Neovrženo dejstvo je, da imajo c. kr. okrajni šolski nadzorniki velik vpliv na razvoj šolstva. Dober okraj. šol. nadzornik daje nekak pravec šolstvu okraja, in čim sposobnejši, popolnejši je nadzornik, tem boljše je šolstvo.

Učiteljska zveza nemškega učiteljstva v Avstriji je pred kratkim izročila c. kr. naučnemu ministrstvu jako obširno spomenico o preosnovi učiteljšč. V tej spomenici se zahteva, da imej učiteljstvo dostop na vseučilišča. Učna snov na učiteljskih naj se poglobi, zato naj se razširijo učiteljsča na pet letnikov; pogoj za vstop na učiteljske zahtevajo vsaj nižjo srednjo šolo oziroma meščansko šolo. Za glavne učitelje na učiteljskih naj se nastavlja jo profesorji z dovršenimi vseučilišnimi študiji, za vadniške učitelje pa naj pridejo v poštev edino le priznani ljudsko- in meščanskošolski učitelji. — Za vzgojo meščanskošolskega učiteljstva naj se osnujejo na vseučiliščih dvoletni tečaji; in tudi izpiti za to učiteljstvo naj se vrše na vseučiliščih.

Mislimo, da smo popolnoma na pravi poti, ako zahtevamo za prvi pogoj k podržavljenju c. kr. okr. šol. nadzornikov, da bodi vsak c. kr. okraj. šol. nadzornik duševno na najvišji stopnji svoje izobrazbe, da imej vsaj meščanskošolski izpit, da bodi priznan kot dober pedagog, ki je dal od sebe že kako „i go“ — kakor pravi Prešeren — a ne bodi le politiški priganjač te ali one stranke, kakoršnji so v svoji večini današnji kranjski c. kr. okraj. šol. nadzorniki. Da imajo izobrazbeni nadzorniki veliko večji ugled pri učiteljstvu, to dokazujejo že vsakdanje skušnje. Vzemimo zgleda le iz dan šneza šolskega življenja in pa zglede iz dne Levčevega časa.

Veseli je bil vs-k učitelj onega dne, ko je vstopil pokojni Levec v šolo, saj je vedel, da prihaja k njemu pedagog in prijatelj, ki mu bo svetoval najbolje in ga pouči očetovsko; dal si pa tudi marsikaj dopovedati. A sedanji nadzorniki? Ako n si slučajno njegov politiški pristaš, pomni da te pride samo zato nadzorovat, ker te h če šikanirati in zapostavljati, da si prava ničla akoravno si mogoče imel pri pravih nadzornikih najboljšo kvalifikacijo. Ako mu hočeš povedati to ali ono, kar se tebi zdi pravilneje, te kratkoma zavrne, molčite, drugače vas spravim v disciplinarno preiskavo, ker jaz sem — nezmožljiv. Ako pa poprosiš takega „duševnega velikana“ da naj ti sam pokaže, kako poučiti, ti zagode: nimam časa, saj imate za to strokovne knjige. In s tem ti zamaši usta. Da bi ti pa naštel dotične knjige, no, to so zanj — španske vasi. Tak slučaj se je primeril piscu teh vrstic.

Kam so privedli ti nadzorniki pohiški priganjaci, kranjsko šolstvo bi pa lahko zapil prav lepo himno. Nj b pristaši so svobodni kot ptci v zračnih višinah. Smejo delati kar hočejo. Nečemo pisati drastičnih zgl.dov. da se ne bo reklo da denunciramo, a pribiti h čemo le dejstvo, da bi o nazadovanju ljudskošolske zadnje nadzorniške dobe mnogo lahko povedali naš sretnješolski profesorji, ki predobro vedo kak material hodi sedaj k sprejemnim izpitom. Poudarjati moramo, da so to še najboljši učiteljevi.

Glasom § 27. dež. šol. zakona z dne 25. februarja 1870, dež. zak. št. 11. imenuje minister za uk in bogočastje c. kr. okraj. šol. nadzornike za dobo šestih let, ker preteče kmalu ta doba in ker hočemo šolstvu kakor tudi slovenskemu narodu najboljše, zahtevamo, da sestavi slovensko učiteljstvo dobro utemeljeno spomenico,

Prilčno jo objavimo doslovno. Op. pisca.

naslovljeno na c. ki. ministrstvo za bogočastje in nauk, kjer poučimo ministra, da denunciantov in politiških priganjacev kakor tudi pedag. ignorantov ne maramo več za okr. šol. nadzornike, temveč izbražene in nepristranske varuhe šolstva.

To bodi naša prva naloga in slov. narod nam bo hvaležen.

Zborovanje Zavezine delegacije.

(Dalje.)

27. Učiteljski kongres za šolsko reformo se je prestavil na poznejši ugodnejši čas.
28. Dvema pisateljema, ki pišeta tudi za »Popotnik« in »Zvonček«, se je dovolila brezplačna pošiljatev teh listov. »Zvonček« se je dovolil v zameno s »Slovenskim Branikom«.

29. Vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metod« se je odposlala vloga, v kateri se družbeni odbor pozivlje, naj se pri oddaji učiteljskih služb ozira v prvi vrsti na prosilce, ki so člani naših organizacij. Ta vloga se ne bi odposlala, če bi ne bil naši člani s Kranjskega kot prosilci za službe v lastni deli od c. kr. deželnega šolskega sveta v Ljubljani na vsej čili redno neuvaževani.

30. »Poslano« in druge take objave v »Učiteljskem Tovarisu«, pri katerih odklanja odgovorni urednik odgovornost, se smatrajo za plačljive asurate.

31. O velikonočnih počitnicah l. 1914 je zborovala »Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem«. Zavezni predsednik je zborovalce v imenu vodstva brzojavno pozdravil. Brzojavne ali pa pismene čestitke so prejela tudi vsa naša društva, ki so v teh upravnih dobah praznovala kak poseben jubilej.

32. Tovariš Vekoslav Selišek s Štajerskega je stavil na predzadnjem delegacijskem zborovanju predlog, da naj se izvolji odsek, ki naj prevzame sestavljanje slovenskega vzgojnega programa ter stopi tozadevno v najopoj stike s slovenskim profesorskim društvom, obema slovenskima Maticama in s »Ciril-Methodovo družbo«. Predlagalca se je vprašalo kedaj in kam naj se skljuje v to izvoljeni odsek.

33. Uredništvo hrvatskega mladinskega lista »Milodarke« je naprosilo našo Zavezo, da naj mu za »Milodarke« odpošilja v zameno naš »Zvonček«. Omenjeni list je mnogo manjši in neznatnejši od »Zvončka« in stane letno samo 2 K. Uredništvu se je prošnja ugodila, toda z željo, da se odpošiljata k nam vsakokrat po dva izvoda lista »Milodarke« v zameno.

34. »Jugoslovnska nacionalistična omladina«, s sedežem v Pragi, je vabila l. 1914 našo Zavezo na proslavo spomina pesnika in filozofa kneza Petra II. Petroviča-Njegoša. Izrekla je željo, da naj se Zaveza slavnosti udeleži po zastopstvu, ali pa vsaj potom brzojava. Pod tem dopisom ni bil nihče podpisan in tudi datuma slavnosti ni bilo navedenega. Ker to društvu sploh ni bilo doslej znano, in ker se takih proslav načeloma ne udeležujemo, na ta spis niti odgovorili nismo.

35. Zavarovalnici »Prva češka na življenje« v Pragi, z vrhovnim zastopstvom za jugoslovnske dežele v Trstu, ter »Erster allgemeiner Beamten-Verein der österreich-ungarischen Monarchie in Wien«, z zastopstvom za jugoslovnske dežele v Gradcu, poslali sta vodstvu naše Zaveze pravila svojih zavarovalnic in sta tudi obe stavlili pogoje, pod katerimi se lahko skljuje pogodba med Zavezo na eni, in med dotično zavarovalnico na drugi strani. V ta namen sta predložili obe zavarovalnici tudi že reverz v eventualno odobrenje in podpis. Vsaka izmed teh je zahtevala od Zaveze primerne zastopstvo. — »Prva češka na življenje« je zahtevala od Zaveze, da prevzame zastopstvo za vse slovenske dežele, in da se obvezuje, da bo poslovala marljivo in točno po zavodnih naročilih. Zaveza bi dobivala za popolnoma samostojno izvršene posle za vsa dosmrtna zavarovanja po 15 K od vsakih zavarovanih 1000 K; za vsa mešana zavarovanja, sklenjena za slučaj smrti in doživetja, 20 K; za vsa doživetna zavarovanja po ceni XXIII. po 10 K kot provizijo. Koncem vsakega koledarskega leta pri-

pozna poleg tega za naš »Učiteljski konvik« po 1 K od vsakih zavarovanih 1000 K. — »Uradniško društvo« pa je ponudilo Zavezi od vsake zavarovalne premije, ki bi bila plačana po zastopstvu Zaveze, po 4% provizije. »Uradniško društvo« bi dalo Zavezi mnogo več dela, a bi bilo za njo ugodnejše. — Ker nam banka »Slavia« zadnja leta od naših zavarovancev sploh ni hotela več dati nikakih provizij, dasi se je letos zopet oglašila s ponudbo, je vpeljalo Zavezino vodstvo tozadevna natančna poizvedovanja z obema novima ponudnikoma. Do končnih sklepov ni prišlo, ker je to preprečil vojni vihar. Vodstvo je sklenilo le začasno pogodbo s »Prvo češko na življenje«. Po vojni bo treba na vsak način s temi pogajanji Zavezi zopet pričeti; pravomočna pa postane pogodba šole tedaj, kadar li pritrji upravni odbor, oziroma Zavezina delegacija.

36. Vlada je dostavila Zavezi dne 9. maja l. 1914 potrjena pravila.

37. Dne 2. julija l. 1914 se je vršila sožalna sela vodstva Zaveze. Na dnevnem redu je bila odina točka: Izraz žalovanja ob tragični smrti Njegove c. kr. Visokosti prestolonaslednika Franca Ferdinanda in Njegove soproge Zofije. Predsednik L. Jelenc je vznešeno govoril o veliki in nepopislji nesreči, ki je zadela ljubljeno vladarja, Najvišjo cesarsko hišo in celokupno našo domovino. Vodstvo Zaveze se je nato poklonilo deželnemu predsedniku ekscelenci baronu Schwarzu s prošnjo, da blagovoli sporočiti pred Najvišji prestol izraz najiskrenejših čuvstev onega slovenskega ljudskošolskega učiteljstva, ki je združeno v naši Zavezi. Se isti dan popoldne ob pol dveh je pripeljal dvorni vlak v Ljubljano zemskie ostanke preminulih. Pogrebne slavnosti na ljubljanskem kolodvoru se je udeležilo vodstvo Zaveze polnoštevilno.

38. C. kr. ministrstvu za uk in bogočastje na Dunaju je poslalo Zavezino vodstvo utemeljeno prošnjo o reformi učiteljšč, oziroma učiteljske izobrazbe. »Zveza slovenskega učiteljstva v Avstriji« je bila naprosena, da napravi na isti naslov tudi ona slično vlogo; o tem naj pa blagovoli tudi obvestiti vodstvo »Nemške učiteljske Zveze« in »Občni odsek naprednih učiteljskih Zvez v Avstriji.« (Dalje prih.)

Slovenska šolska Matica.

Slovenska šolska Matica je imela po daljšem odmoru — izza 5. aprila 1917 — zopet odborovo sejo, ki jo je bil sklical predsednik ravnatelj Henrik Schreiner za v sredo, dne 27. marca t. l., ob 9. uri popoldne v Učiteljsko tiskarno v Ljubljani in ki so se je izven njega samega udeležili seti le odborniki: Bežek Viktor, Dimnik Jakob, Gaberšek Franc, Krulc Ivan in VITA Zupančičeva. V informacijo Matičarjev in Slovenski šolski Matici prijaznega občinstva naj služi nastopna objava važnejših ukrepov te seje.

Določilo se je, da bo letos o Božiču vsekakor občni zbor, ki je spriči vnanjih dogodkov izostal že zaporedoma tri leta (redovito bi bil moral biti zadnji občni zbor l. 1915.). Po vsej priiki bo zborovanje v soboto, dne 28. decembra t. l. Tu bo zlasti tudi razpravljati o zvišanju članarine, katere dosedanji znesek (4 krone) je vsekakor prenizek napram skoro podvojenim cenam papirja, tiska in vezanja.

Kot društveni publikaciji izideta letos — žal, za tri leta skupaj (za dobo 1916—1918), ker spričo nepremagljivih težko l. 1916. in 1917, ni bilo možno izdati nobene knjige — dve knjigi: Bežkovo Ukoslovje z umoslovnim uvodom (kot drugi snopič njegove izdaje pedagoških učbenikov) ter Pedagoški Letopis za 1916—1918, ki bo obsegal poleg običajnih letopisnih naznanil tudi nekrologe pred kratkim preminulih naših šolnikov Hubada in Levca in pa blagopokojnega vladarja Franca Jožefa I., ki je njega ime tako tesno spojeno z razvojem našega šolstva. Izvršitev Letopisa se poveri — seveda pod primernimi pogoji — Cirilovi tiskarni v Mariboru, ker je Učiteljska tiskarna v Ljubljani preobložena z naročili in bi obe publikaciji le s težavo izvršila o pravem času. — Ker bo obsegalo Ukoslovje oko-

lo dvanaest, a Letopis okolo osem tiskanih pol, dobe Matičarji za članarino štirih kron dvalet tiskanih pol.

Ker je razpoloživega društvenega imetka okolo 4500 kron, a celokupni stroški za tiskano polo stanejo 250 kron, nameravane publikacije menda ne povzročijo nedostatk (primanjkljaja), tem manj, ker se je nadejati, da naklonita društvu v prosep njegovega zaslužnega literarnega delovanja primerno podporo mestni svet ljubljanski in pa deželni odbor kranjski, do katerih se je Matičin odbor že pred daljšim časom obrnil z dotično prošnjo.

Pedagoški Letopis se natisne v 1500 izvodih, a Ukoslovje, ki bo rabilo tudi kot učbenik in se mu je zaradi tega nadejati obilnejše razprodaje v 3000 izvodih.

Odborniku blaginjarju se je določila običajna letna nagrada 200 kron. Obenem se mu je naročilo, da stopi v zvezo z neko tvrdko zaradi prodaje Matičine knjižne zaloge.

Po izvršitvi navedenih točk in po daljšem razgovoru o drugih važnih društvenih zadevah je zaključil predsednik sejo ob enajstih, želeč udeležnikom vsele praznike in obetajoč prihodnji, odborniški sestanek o velikih počitnicah.

Križev pot ljudskošolskega učiteljstva v Kranjski deželi.

Deželni odbornik dr. Karel Triller je napisal v »Domovini« pod zgornjim poglavjem članek, v katerem nam s pristojnega mesta in z jasno besedo odkriva krivično in brezsrčno postopanje večine deželnega odbora z ljudskošolskim učiteljstvom in brezvestno gospodarstvo z denarjem, ki je namenjeno temu učiteljstvu. Težke tisočake, ki tvorijo že milijone, je porabila ta neusmiljena večina v druge svrhe, učitelje in njegove rodo vine pa pusti stradati, da so zaradi pomanjkanja oslabei že take, da prosí dru. za drugim za dopust, ker ne more nič več izvrševati svoje težke službe. Lampe-Susteršič in še Pegan povrh, težak bo odgovor, ki ga bo prejšiljšej terjala od vas za vaše hiševanje slovenska javnost! Trillerjev članek slove:

V zadnjih tednih so vzbudili v širši javnosti splošno pozornost obupni klici našega ljudskošolskega učiteljstva za pomoč in rešitev iz uprav neznosne bede. Marsikomu, zlasti izven naših deželnih meja, se je zdela naravnost neverjetna slika, ki jo je podalo učiteljstvo javnosti o svojem več kot obupnem položaju in zato sem radevolje ustregel želji uredništva »Domovine«, naj podam primerno pojasnilo o zagorenem stališču in postopanju krušnega očeta ljudskošolskega učiteljstva, t. j. deželnega odbora.

Kranjska dežela je uživala že pred vojsko dolga leta žalostno slavo, da ima v celi Avstriji najslabše plačano učiteljstvo. Boj za izboljšanje gnojnega položaja tega važnega kulturnega činika je tvoril eno najpoglavitejših nalog narodno-napredne manjšine v deželnem zboru; toda več let se je razbijal ves trud ob strankarskopoličnih pomislekih večine deželnega zbora, ki jo je vodil sedanji glavar dr. Šusteršič. Šele takorekoč neposredno pred izbruhom svetovne vojne, to je v zimskem zasiedanju deželnega zbora leta 1913/14. se je večina navidezno vdala splošnemu pritisku in je predložila ter tudi sprejela zakonski načrt, ki je vseboval za takratne razmere precej izdatno regulacijo učiteljskih plač.

Dejal sem, da se je večina pravzaprav le navidezno vdala, kakaj vezala je regulacijo plač nerazdružljivo na istočasno sprejetje novega zakonskega načrta o šolskem nadzorstvu, ki je pa bil v takem navskrižju z državnim šolskim zakono-

tom I. Saj se mi je pripetilo o neki priliki cesarjevega prihoda v Puilj, da so hiteli nekateri navdušeni Hrvatje za njim, pozdravljajoč ga z »Živijo!« — Tudi dvorni sluga v Schönbrunnu ki mu je bilo poverjeno razkazovanje schönbrunnskega gradu, je začudeno gledal obraz, ki je bil tako izvenredno podoben njegovemu visokemu gospodu. Menda samo zato je popeljal naju in še nekaj tujcev po dvoranah, dasi ni bil dan zato določen. Vsako zgodovinsko važna stvar je zanimala Saljeta, od vsake je hotel imeti poseben spomin; tako na pr. se je vlegel v posteljo Napoleonovega sina, vojvode reichstadtškega, kar je seveda vzbudilo glasen grohot njegovih spremljevalcev in spravilo v vesele gube celo starega gladko obritega dvornega razkazovalca.

Sajetovi sopotniki v železniških kupeljih so imeli vedno dovolj smeha in zabave. Kakor bi prišel med stare znance, se je jel z njimi pogovarjati, jim pripovedoval vesele momente, ki jih je doživel pred štiri-, pet- ali šestdesetimi leti. Sprevednika, ki ga je opominjal, da mora s

karto 3. razreda iz 2. razreda, je pomiril in pridobil zase s hudomušno opazko: »O hvala, vsaj rad ostanem tukaj, vsaj je tu tudi dobro!«

Pred petimi leti se mi je pridružil Sajé na popotovanju po Italiji. Bilo mu je tedaj že 77 let, in s precejšnjimi skrbmi sem ga vzel s seboj, češ kako bo starček prenašal vse težave naporne poti. Toda Sajé je hodil kakor star general, ni mu bilo za trud in denar, da je le videl čim več zanimivosti, pa je bil zadovoljen. Kolikokrat smo se že od srca smejali v prijateljskih družbah, če sem pripovedoval, kako se je vsedel dragi stric na slonokosteni semtorski stol v zakristiji neke ravenske cerkve, kako sva letala po peronu v Bologni, kjer je izgubil svojo ravno kupljeno vožno karto v vrednosti 104 lire — ki sva jo pa potom srečno našla v njegovem notesu —, kako smo za doživetje je imel stric Sajé v Firenci, ko se je meni pripetila nezgoda, da sem se le po dolgem iskanju našel izgubljeni denar v — napačnem žepu, itd. itd. — Nepozabljeno mi ostane tudi dopoldne velike

sobote, ki sva ga preživela v cerkvi sv. Petra. Take goreče molitve menda še nisem videl; stric Sajé se je zatopil vanjo nad grobom sv. Petra in niso ga motili velikosobotni obredi, ki so jih izvrševali mnogoštevilni kardinali, nadškofije, škofije, mladi papeževi pevci i. dr. Solze so mu lile po licih, povedal mi je pozneje, da se je tam spomnil vsega svojega življenja, vseh svojih sorodnikov ter da je molil tudi namesto mene, ki sem obračal svojo pozornost v prvi vrsti umetniškim št. peterške cerkve. Po tem obisku je imel stric samo še eno željo: gledati papežu Piju X. iz obličja v obličje, to tem bolj, ker je videl v starčkom lastni naivnosti neko posebnost v tem, da sta bila s svetim očetom enake starosti. Izpolnil sem mu tudi to gorečo željo. Kmalu po velikonočnih praznikih naju je sprejel po posredovanju avstrijskega poslanštva sv. oče v avdienci. Bilo nas je kakih 60 dam in gospodov v dvorani. — vsi v frakih, oziroma v črnih oblekah — ko je vstopil sv. oče. Vsakemu izmed nas je podal papež roko, stric Sajé mi je je stisnil in poljubil tako

goreče, da ga je Pij X. začudeno pogledal. — Z Rimom pa najina pot še ni bila končana; hitela sva še dalje v Napoli, kamor sva ponesla na stričevo posebno željo pozdrave peterskih kartuzijanecv onim na gori San Martino sredi Napoli. Prekirasen razgled iz samostanskega vrta ter — par kozarčkov šartraza je bila zahteva za najino uslugo. Iz Pompejev sva krenila nazaj proti domu; ustavila sva se med potom v Zenovi, v Turinu, v Milani ter prišla potem zopet srečno v ljubljeno domovino. V duhu vidim svojega ljubega strica, kako je pripovedoval svoje doživljanje po italiji sonodnikom in znancom. Srčno sem si želel, slišati ga tudi sam, kačo je občul prijetne reminiscence, a ni mi bilo dano. Smrt mi je prekrizala račune, lani je menadoma hitro pograbila sivefasega koranjaka; v veličastnem spremstvu je pokopal St. Jernej svojega častnega občana, ki mu je dolžan toliko lepega in vzvišenega.

M. Pirč.